

FELPAPRIKÁZVA
Miért kell elutasítani a Syngenta paprikaszabadalmát?

no patents on seeds

BD
Berne Declaration
Déclaration de Berne
Erklärung von Bern

SWISSAID

 Bionext

TARTALOM	A vetőmagok szabadalmi oltalma – ahogyan kialakult	6
	Az európai politikai helyzet – tegnap és ma	8
	Érvek a vetőmagok szabadalmi oltalma ellen	10
	Kik ellenzik a vetőmagok szabadalmi oltalmát?	11
	A Syngenta paprikaszabadalma	12
	Követelésünk: Az élet nem szabadalmaztatható!	14

IMPRESSZUM

KIADÓK No Patents on Seeds | Berne Declaration | Bionext | Swissaid

MAGYAR KIADÓ Greenpeace Magyarország Egyesület

SZERZŐK Tamara Lebrecht | Francois Meinberg

MAGYAR FORDÍTÁS Sarbu András | Eisenbeck Tamás

SZERKESZTÉS Suzanne Rudolf | Johanna Viktorin | Jim Rudolf | Dr. Rodics Katalin | Tömöri Balázs

MAGYAR NYELVI LEKTOR Babai-Mező Borbála

TÖRDELÉS Karin Hutter **MAGYAR VÁLTOZAT** Vilmányi Judit **INFOGRAFIKA** Marina Bräm

CÍMLAPKÉP Reuters | 2014. február

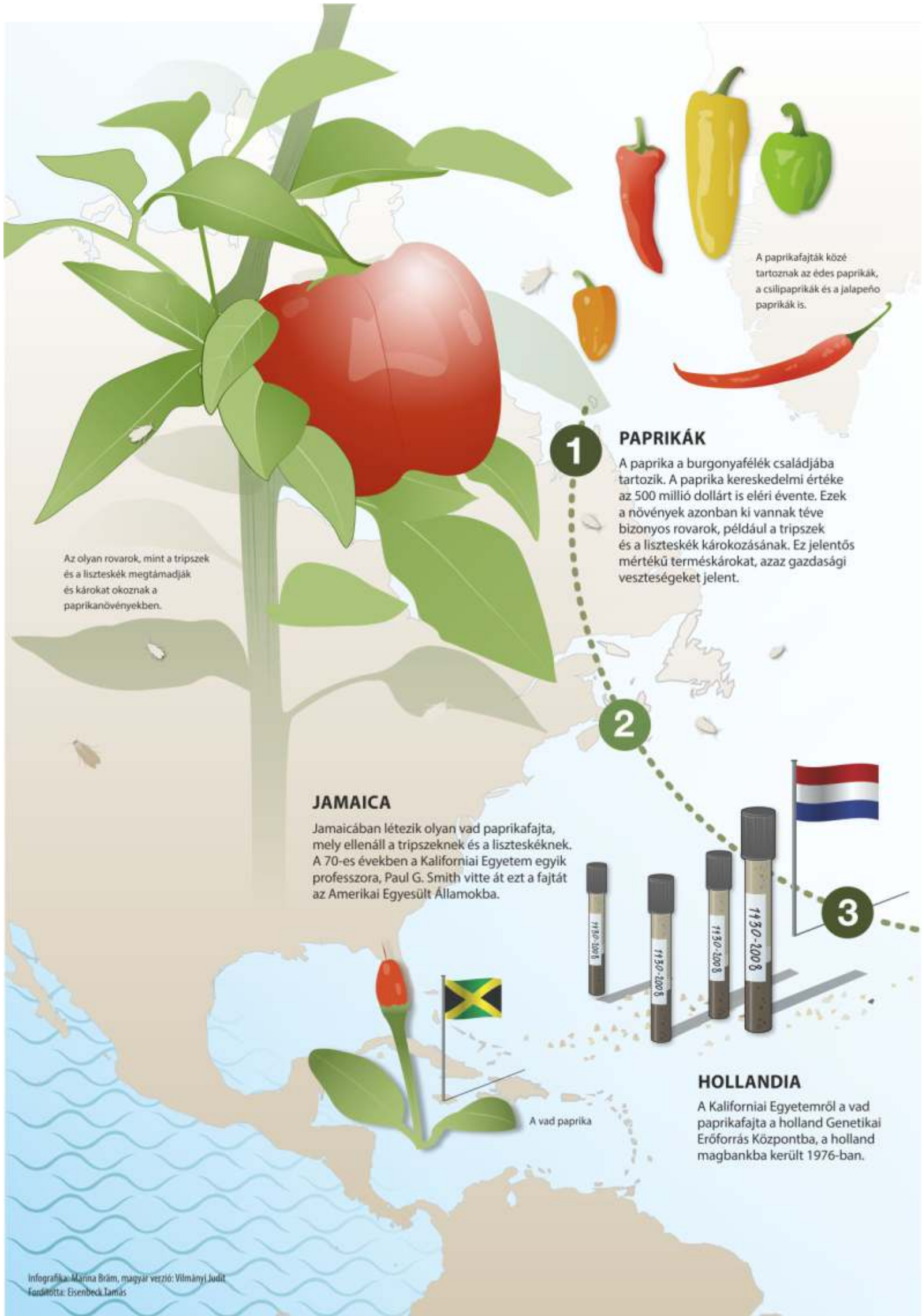
ISBN 978-963-89680-3-6

FEL LEHET TALÁLNI AZ ÉLŐLÉNYEKET, AZ ÁLLATOKAT ÉS A NÖVÉNYEKET? MEGENGEDHETŐ, HOGY MAGÁNTÁRSASÁGOK SAJÁT MAGUKNAK TULAJDONÍTHASSANAK ILYEN „TALÁL MÁNYOKAT”? NEM!

A vetőmagok szabadalmi oltalmát kormányok, különböző gazda- és tenyésztőszervezetek, valamint civil szervezetek egyaránt ellenzik. Az ilyen szabadalmakat nem csak etikai oldalról lehet megkérdőjelezni. E szabadalmak ahhoz vezetnek, hogy a vetőmagpiacot egyre kevesebb cég uralja, csökkentik a biológiai sokféleséget és veszélyt jelentenek az élelmezés biztonságára. A vetőmagok szabadalmi oltalmának elvben ösztönöznie kellene az új növényfajták nemesítésébe történő befektetéseket, ám hatása éppen ellenkező: gátolja, hogy a nemesítők hozzáférjenek a növénynemesítés alapanyagaihoz – a különböző növényfajtákhoz és vadon élő növényekhez. Ez hátrányosan hat az innovációra és ezáltal az élelmezés biztonságára.

Annak ellenére, hogy az európai jog tiltja a növényfajták szabadalmaztatását, az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) folyamatosan adott szabadalmakat számos növényfajta számára. Az ESZH 2013. május 8-án rovarrezisztens paprikanövényekre adott szabadalmat a Syngentának, noha a szabadalmi oltalomban részesített növények hagyományos nemesítési eljárás eredményei: egy jamaikai vad paprikát kereszteztek árupaprika-fajtákkal. Mivel a vadon élő növény többféle kórokozónak is ellenáll, a szabadalmaztatott rezisztencia már létezett a természetben, azaz nem a Syngenta találta fel. Ezen felül a származási országnak, Jamaicának egy fillért sem fizettek haszonmegosztásként.

A vetőmagok ilyen és ehhez hasonló szabadalmaztatását meg kellene előzni. Ezért széleskörű összefogás alakult ki e paprika szabadalma ellen, és követeli, hogy növények és állatok ne legyenek szabadalmaztathatóak. Első lépésként a paprikaszabadalmat vissza kell vonni. Másodszor pedig az Európai Szabadalmi Hivatalnak ahhoz kellene tartania magát, amire felhatalmazása van, és úgy kellene módosítania végrehajtási szabályait, hogy a jövőben a hagyományosan nemesített növények ne részesülhessenek szabadalmi oltalomban.

Az olyan rovarok, mint a tripszek és a liszteskék megtámadják és károkat okoznak a paprikanövényekben.

A paprikafajták közé tartoznak az édes paprikák, a csilipaprikák és a jalapeño paprikák is.

1

PAPRIKÁK

A paprika a burgonyafélék családjába tartozik. A paprika kereskedelmi értéke az 500 millió dollárt is eléri évente. Ezek a növények azonban ki vannak téve bizonyos rovarok, például a tripszek és a liszteskék károsításának. Ez jelentős mértékű terméskárokat, azaz gazdasági veszteségeket jelent.

2

JAMAICA

Jamaicában létezik olyan vad paprikafajta, mely ellenáll a tripszeknek és a liszteskének. A 70-es években a Kaliforniai Egyetem egyik professzora, Paul G. Smith vitte át ezt a fajtát az Amerikai Egyesült Államokba.

3

HOLLANDIA

A Kaliforniai Egyetetről a vad paprikafajta a holland Genetikai Erőforrás Központba, a holland magbankba került 1976-ban.

A vad paprika

FELSZÓLALÁS

2014 februárjában egy civil szervezetekből, gazdákból és nemesítéssel foglalkozó szervezetek széles körű összefogása nyújtott be jogi felszólalást a szabadalom ellen, azt állítva, hogy nem a Syngenta találta fel a rovarellenálló-képességet, hanem ez a természetben előfordul, így ez nem számít újításnak. Ezek a típusú szabadalmak nem csak erkölcsi szempontból kérdőjelezhetőek meg. Központosítják a vetőmagpiacot, negatívan hatnak az innovációra, és élelmiszer-biztonsági szempontból is veszélyeket hordoznak magukban.

SZABADALMI KÉRELEM

2008-ban a Syngenta szabadalmi kérelmet nyújtott be az Európai Szabadalmi Hivatalhoz, kizárólagos jogokat kérve a liszteskéssel szemben ellenálló összes paprikára. 5 évvel később a vállalat megkapta a szabadalmat, mely egész Európában érvényes. Ez azt jelenti, hogy a gazdák nem használhatják ezeket a paprikákat további nemesítésre.

Szabad paprikát – Hogyan vált egy, a természetben vadon élő paprika szabadalommal védetté

2013. május 8-án az Európai Szabadalmi Hivatal jóváhagyta a Syngenta, a világ legnagyobb agrokémiai vállalatának szabadalmi kérelmét hagyományosan nemesített, rovaroknak ellenálló paprikafajtákra. Az ilyen fajta szabadalmak negatívan hatnak a jövőbeli innovációkra. Emiatt 2014 februárjában egy széles körű összefogás jogilag megtámadta a szabadalmat.

SYNGENTA

A Syngenta a génbanktól jutott hozzá a vad paprika egy példányához, és 2002 körül megkezdte a nemesítését. A vállalat keresztezte a vad paprikát hagyományos, kereskedelemben használt paprikával. A kívánt jellemvonás (rovar-rezisztancia) egy speciális technológiával, molekulárisan segített nemesítéssel (SMART) lett kiválasztva. Ez a hagyományos nemesítési eljárás keresztezésen és szelekción alapul különböző technikai módszerekkel végrehajtva. Az így létrejött paprika ellenállóvá vált a liszteskéssel szemben.

Rezisztens vad paprikanövény

A kereskedelemben hagyományosan előforduló, nem ellenálló paprika

Rezisztens kereskedelmi paprika

EP 2 140 023 B1

A szabadalmat 2013. május 8-án hagyta jóvá az Európai Szabadalmi Hivatal. Egyetlenegy szabadalmi kérelem elegendő a Syngenta számára, hogy 38 államban biztosítsa a szabadalmat.

on patent on seeds

BD
Berne Declaration
Déclaration de Berne
Erklärung von Bern

SWISSAID

Bionext

A VETŐMAGOK SZABADALMI OLTALMA – AHOGYAN KIALAKULT

Az elmúlt száz év folyamán az iparosodott világban a növénynemesítés a gazdálkodóktól egyre inkább különböző vállalatok kezébe került. Ezek a vállalatok szellemi tulajdonjogokat formálnak a saját fajtáikra, melyek közül a szabadalom a legszigorúbb.

NÖVÉNYNEMESÍTÉS – A GAZDÁKTÓL A VÁLLALATOK KEZÉBE

A XIX. század végéig a növénynemesítés és a vetőmagtermesztés a gazdák feladata volt. Az új növényfajtákat a szántóföldi szelekció hozta létre. A gazdálkodók maguk szaporították magvaikat, egymás között cserélgették őket és valamennyit megtartottak belőlük a következő évi vetésre (magfogás a gazdaságban). Azokban a fejlődő országokban, ahol a gazdának gyakorta nincs lehetőségük évente új vetőmagokat vásárolni, a magfogás továbbra is a legfontosabb vetőmagforrás.

A XX. század elején az iparosodott világban elkezdett elválni egymástól a növénytermesztés és a nemesítés. Miközben sok, vetőmagtermesztésre és új fajták kifejlesztésére (nemesítésre) szakosodott kisvállalkozás jött létre, a gazdák a növénytermesztésre összpontosítottak. A korszerű növénynemesítési technológiák megjelenésével az eredetileg csak agrokémiával foglalkozó nagyvállalatok számára is vonzóvá vált, hogy befektessenek a növénynemesítésbe.

Napjainkra sok vetőmagtermesztő kisvállalkozás megszűnt, s a nemzetközi vetőmagpiacot néhány olyan multinacionális társaság uralja, mint a Monsanto, a Pioneer és a Syngenta. Legfigyelemreméltóbb a biotechnológiai úton előállított vetőmagvak monopolizálása.

NÖVÉNYNEMESÍTÉS – A NEMESÍTŐK JOGAITÓL A SZABADALMAKIG

A növénynemesítésbe új és jobb fajták forgalomba hozatala érdekében beruházó magánvállalatok keresni kezdték befektetésük megtérülésének módjait. Ennek érdekében egy speciális szellemi tulajdonjog jött létre, a nemesítői jog.

A nemesítői jog az 1960-as években alakult ki, melyet nemzetközi szinten az Új Növényfajták Oltalmának Nemzetközi Egyezménye (International Convention for the Protection of New Varieties of Plants; UPOV-egyezmény) hangol össze. Ez a nemesítőket kizárólagos jogokkal ruházza fel az új fajták termesztésére és forgalmazására.

Ennek ellenére a többi nemesítőnek is jogában áll, hogy a már szabadalmaztatott növényeket új fajták nemesítése céljából szabadon felhasználja (nemesítői mentesség). Bizonyos feltételek mellett a gazdálkodóknak is szabad a szabadalommal védett fajtákból származó magot újra felhasználniuk (gazdálkodói előjog).

A génmódosított szervezetek (GMO) mezőgazdasági megjelenését követően Európában elkezdtek szabadalmakat adni a nemesített növényekre. Ez a géntechnológiába való befektetésre ösztönözte a multinacionális társaságokat. Napjainkban azonban egyre több szabadalmat adnak ki hagyományosan nemesített növényekre is.

A szabadalmak és a nemesítői jogok közötti lényegi különbség a védelem mértékében van. Míg a nemesítői jogok csak egyetlen fajtát részesítenek védelemben, addig a szabadalmi oltalom több különböző fajtára kiterjedhet. Ezen túlmenően a nemesítők mentessége nem jelenik meg a szabadalmi jogban. Ez azt jelenti, hogy a nemesítőknek engedélyt kell kérniük a szabadalom birtokosától vagy birtokosaitól, hogy egy, a szabadalmi oltalom alatt álló fajtát használhassanak. Ezt a hozzájárulást meg lehet tagadni. Az engedély megszerzésének folyamata az engedélykérés kimenetelétől függetlenül magas költségekkel jár. Ennek eredménye pedig az, hogy a nemesítés alapanyagaihoz – a növényfajtákhoz – korlátozottá válik a hozzáférés, amely hátrányosan hat az innovációra és erősíti a szabadalmakat birtokló vállalatok piaci helyzetét. A gyakorlatban a szabadalom kiváló eszköz a versenytársak piacról való kiszorítására.

Reuters

Napjainkban számos növényfajtát állítanak elő modern nemesítési technológiákkal

FOGALMAK ÉS MEGHATÁROZÁSOK

GAZDAJOGOK 2 //

A gazdajogok az alábbiakból állnak:

- > a gazdák **szokásjogon alapuló joga**, hogy felhasználhassák, cserélgethessék és eladhassák a magfogságból származó magokat és szaporítóanyagokat;
- > **jog az elismerésre, ellenszolgáltatásra és támogatásra**, amiért hozzájárulnak a genetikai erőforrások közös globális készleteihez és a forgalmazott növényfajták kifejlődéséhez;
- > a **részvétel joga** a növénygenetikai erőforrásokat érintő döntések meghozatalában.

A gazdajogokat több tényező határozza meg, illetve korlátozza:

- > **Szellemi tulajdonjogok.** A szellemi tulajdonjogok (a nemesítői jogok és a szabadalmak) korlátozhatják a gazdákat ama hagyományos gyakorlatukban, hogy magot fogjanak és cserélhessenek, hiszen a védett vetőmagok esetében gyakorta tiltott a termés egy részének következő évi elvetésre való félrerakása.

SZELLEMI TULAJDONJOGOK //

A szellemi tulajdon

egy jogi szakkifejezés, s mindazt a tudást és kulturális örökséget magában foglalja, amelyet szellemi munkával hoztak létre.

A szellemi tulajdont – több más megoldás mellett – szerzői jog, nemesítői jog, védjegy és szabadalom védheti.

- > **Növénynemesítői jogok //** A növénynemesítői jogok az új növényfajtákat védik. Ahhoz, hogy védelemben részesülhessenek, a fajtáknak újaknak, megkülönböztethetőeknek, egységeseknek és stabilaknak kell lenniük. Ha ezeknek a feltételeknek megfelelnek, akkor a nemesítőknek meghatározott ideig (25 vagy 30 évig) kizárólagos joguk van az új fajták termesztésére és értékesítésére, vagy másokra engedélyezhetik a fajtáikat. Ennek ellenére a védett fajtákat más nemesítők is használhatják új fajták nemesítésére (nemesítői mentesség). A nemesítői jog szabályai Európában megengedik a gazdálkodóknak, hogy saját célra vetőmagot fogjanak és szaporítsanak a védett magokból (gazdálkodói előjog), ha licenrdíjat fizetnek (de el nem cserélhetik és el sem adhatják a magokat).

Azaz évről évre meg kell vásárolniuk a vetőmagot, vagy bizonyos esetekben licenrdíjat kell fizetniük. A sors iróniája, hogy a gazdálkodók újításait, gyakorlatait és technikáit az UPOV rendszere annak ellenére nem ismeri el, hogy ők nemesítették ki a ma használatos növényfajtákat, s nélkülük mezőgazdaságunk rendkívüli biológiai sokszínűsége nem létezne.

- > **Vetőmag-szabályozás.** Az EU vetőmagokra és szaporítóanyagokra vonatkozó szabályozása bürokratikus és jogi úton akadályozza a gazdákat a vetőmagok cseréjében és eladásában.
- > **Magánszerződések.** A magánszerződések megtilthatják a vetőmagok továbbtermesztését, a magfogást és a magok cseréjét.
- > **Meddő magok.** A terminátor technológia vagy a hibrid vetőmagok meggátolják, illetve nehezítik a magfogást.

- > **Szabadalmak //** Termékeket és eljárásokat szabadalmaztatni lehet. A szabadalmakat eredetileg a gépekhez hasonló ipari találmányokra vezették be. Ahhoz, hogy szabadalmaztatható legyen, a találmánynak újszerűnek és iparilag használhatónak kell lennie. A szabadalmi oltalom birtokában a szabadalom birtokosa 20 évig megtilthatja a találmány másolását, használatát, kereskedelmét és terjesztését, vagy licenrdíj ellenében engedélyezheti használatát. A nemesítők nem használhatják a szabadalmi oltalom alatt álló vetőmagokat új fajták kinemesítésére. Az európai szabadalmi jog alapján a gazdálkodóknak a növényfajták védelme szerintihez hasonló előjogaik vannak.

AZ EURÓPAI POLITIKAI HELYZET – TEGNAP ÉS MA

Európában az Európai Szabadalmi Hivatalnak (ESZH) van törvényes joga szabadalmakat vizsgálni és kiadni. A hagyományosan tenyésztett állatok és nemesített növények szabadalmaztathatóságát övező viták ellenére az ESZH egészen a közelmúltig egyre növekvő ütemben adott ki ilyen szabadalmakat.³

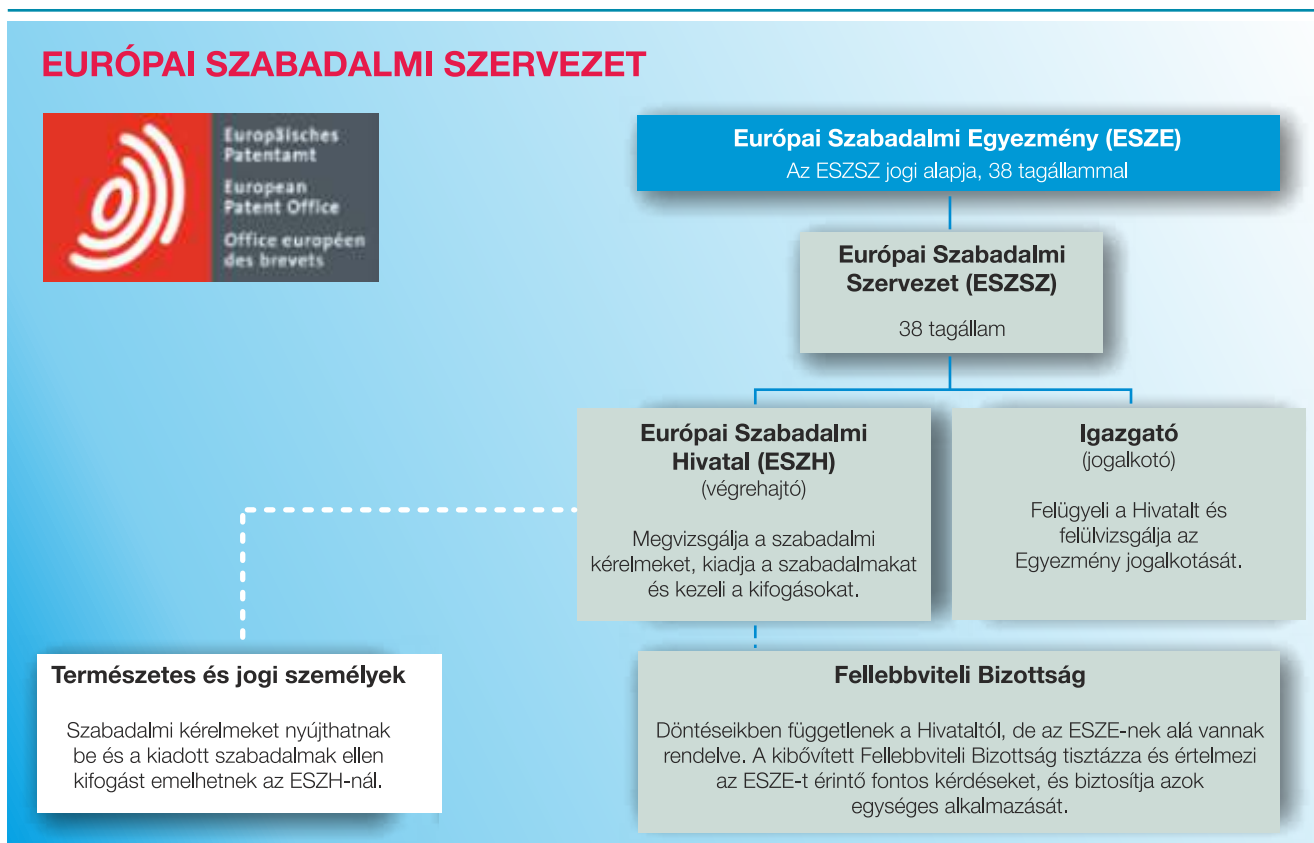
AZ EURÓPAI SZABADALMI SZERVEZET

Az 1973-as Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) alkotta meg a szabadalmak kiadásának európai kereteit. Az ESZE nem tartozik az Európai Unió hatáskörébe, és nem esik az Európai Bíróság igazságszolgáltatási hatálya alá. Az ESZE hatására jött létre 1977-ben az Európai Szabadalmi Szervezet (ESZSZ). Az ESZSZ-nek két szerve van: az egyik az ESZH, a végrehajtó testület, amely vizsgálja a

szabadalmi kérelmeket, kiadja a szabadalmakat és tárgyalja a kiadott szabadalmak elleni kifogásokat. A másik szerv az Igazgatótanács, a szabályozó testület. Az Igazgatótanács felügyeli az ESZH tevékenységeit és felülvizsgálhatja az ESZE jogalkotását. Napjainkig a szervezetnek 38 tagja van. Az ESZH által kiadott szabadalmak mind a 38 tagállamban érvényesek, amennyiben fel vannak sorolva a kérelemben, a szükséges díjakat kifizették és a megkívánt fordításokat elkészítették.⁴

AZ EURÓPAI SZABADALMI SZERVEZET TAGÁLLAMAI

Az EU 28 tagállamán kívül a következő országok tartoznak a szervezethez: Svájc, Norvégia, Izland, Liechtenstein, Szerbia, Albánia, Makedónia, San Marino, Monaco és Törökország.

A SZABADALMAZTATHATÓSÁG KIVÉTELEI

Az ESZE leszögezi, hogy az állat- és növényfajták, valamint az állatokat és növényeket létrehozó biológiai folyamatok nem szabadalmaztathatók.

ESZE 53. b) cikkely

Nem részesülhet európai szabadalmi oltalomban: (b) a növény- vagy az állatfajta, valamint a növények vagy állatok előállítására szolgáló, lényegében biológiai eljárás; e rendelkezés azonban a mikrobiológiai eljárásokra és az ilyen eljárásokkal előállított termékekre nem alkalmazható.

Az Európai Szabadalmi Hivatal müncheni székháza

A BIOTECHNOLÓGIAI IRÁNYELV ÉS ANNAK KÖVETKEZMÉNYEI

Az 1990-es évek végéig ezt a cikkelyt (ESZE 53. b) cikk) az állatok és növények szabadalmaztatásának tilalmaként értelmezték. Az "Európai Parlament és a Tanács 98/44/EK Irányelve a biotechnológiai találmányok jogi oltalmáról", mely 1998-ban lépett életbe, fordulópontot jelentett. Ez az irányelv szintén kizárja az állatok és növények szabadalmaztathatóságát (4.1. cikk), de a gyakorlatban megengedi a növényi és állati szabadalmakat, amennyiben a találmány használata technikailag nem egyetlen állat- vagy növényfajta korlátozódik, hanem fajta széles körénél alkalmazható (4.2. cikk). Ez olyan, mintha azt mondanánk, hogy a házasság tilos, de a többnejűség engedélyezett.

1999-ben az irányelvet bevették az ESZE végrehajtási szabályai közé. Azóta – részben ennek eredményeként – a növényeket érintő szabadalmi kérelmek és kiadott szabadalmak száma jelentősen megnőtt. Tíz éven belül több mint 1000 szabadalmat adtak ki növényekre. Ebbe a hagyományos – géntechnológiai beavatkozás nélkül – nemesített növények is beletartoznak.

A BROKKOLI ÉS A PARADICSOM ESETE

Nemrégiben két ügy, egy, a brokkolit (EP1069819) és egy, a paradicsomot (EP1211926) érintő szabadalom vezetett vitához a növények vagy állatok előállítására szolgáló, lényegükben biológiai eljárások szabadalmaztathatóságáról. 2010-ben a Kibővített Fellebbviteli Bizottság – az ESZSZ legfelsőbb döntéshozó testülete – úgy döntött, hogy az olyan hagyományos nemesítési eljárások, melyek a teljes genomot érintik, nem szabadalmaztathatók (G2/07 és G1/08 számú döntés). Ennek eredményeként a kérelmeket átírták úgy, hogy nem az eljárásra utalnak, hanem ezen eljárások eredményeként létrejövő termékekre. Most azt kell eldönteni, hogy a hagyományos nemesítési eljárások eredményeként létrejövő termékek szabadalmaztathatók-e. A Kibővített Fellebbviteli Bizottság ezzel kapcsolatos döntései (G2/12 és G2/13) még függőben vannak. Ennek ellenére 2013-ban több olyan hagyományosan nemesített növény is szabadalmi oltalomban részesült, mint amilyen a Syngenta szabadalmaztatott paprikája.

ÉRVEK A VETŐMAG-SZABADALMAK ELLEN

A vetőmag-szabadalmak etikátlanak. Multinacionális vállalatoknak kedveznek a gazdálkodók és nemesítők kárára. Hátráltatják az innovációt, a mezőgazdasági biodiverzitás csökkenéséhez vezetnek, és veszélyeztetik élelmezésünk biztonságát.

> ÉLŐLÉNYEKET NEM LEHET FELTALÁLNI

// Az állatok és növények évmilliók alatt a természetes kiválasztódás által alakultak ki. Számos nemesítési eljárás teszi lehetővé, hogy befolyásoljuk ezt a folyamatot. Ez azt jelenti, hogy igényeinknek megfelelően változtathatunk meg növény- és állatfajtákat. Ellenben fel nem találhatjuk őket. Etikai szempontból sem lehet egy élőlény egy vállalat szellemi tulajdona.

> NÉHÁNY MULTINACIONÁLIS VÁLLALAT URALMA

// Ez azt jelenti, hogy a verseny meg fog szűnni, és mindössze néhány vállalat fogja uralni az elsődleges vetőmagpiacot, azaz élelmünk bázisát. Napjainkban összesen

> NÖVEKVŐ FOGYASZTÓI ÁRAK

// A vetőmagpiac monopolizálásával a vállalatok szabadon határozhatják meg vetőmagjaik árát a gazdák, s végső soron a fogyasztók kárára.

> VESZÉLYEZTETETT ÉLELMEZÉSBIZTONSÁG

// A biológiai sokféleség csökkenésével a haszonnövények kevésbé tudnak alkalmazkodni

> ÜLDÖZÖTT GAZDÁLKODÓK

// A szabadalmak megsértése súlyos következményekkel járhat a gazdáknak és a nemesítőknek nézve. Amennyiben egy gazda szabadalmaztatott vetőmagot vetett, tett félre vagy adott el, teljesen mindegy, hogy tudatosan tette-e, avagy sem. Előfordulhat például, hogy a saját magjai szabadalmaztatott vetőmagokkal szennyeződtek. Különösen az Egyesült Államokban fordultak elő olyan esetek, hogy

> A PIAC NÖVEKVŐ KONCENTRÁLÓDÁSA // Az ilyen szabadalmak bejegyzése lehetővé teszi, hogy a vállalatok kiszorítsák versenytársaikat a piacról, azaz még koncentráltabbá teszi a vetőmagok piacát. A kis- és közepes vállalkozásokat a nagyvállalatok ki fogják szorítani a piacról, mert kevesebb tőkéjük van szabadalmi kérelmek benyújtására és érvényesítésére. Ezt a folyamatot tovább erősíti, hogy egy szabadalom több fajtát is érinthet, vagy épp fordítva, egy fajtát számos szabadalom is oltalmazhat. Van például egy salátaszabadalom, amely legalább 158 különböző fajtát érint.⁵

10 vállalat birtokolja a nemzetközi vetőmagpiac nagyjából 75%-át. A három legnagyobb, a Monsanto, a DuPont és a Syngenta a piac több mint 50%-át ellenőrzi. A paprika esetében mindössze két vállalat, a Monsanto és a Syngenta tulajdonában van Európában a védett fajták majdnem 60%-a.⁶

> CSÖKKENŐ INNOVÁCIÓ // Szándékolt céljával ellentétben a vetőmagokra kiadott szabadalmak jelentősen visszavetik az újítás kedvet. A nemesítők és a gazdálkodók nem használhatják keresztezésre a szabadalmaztatott fajtákat a szabadalom tulajdonosának engedélye nélkül. Ha engedélyt kapnak, licenclíjat kell fizetniük a szabadalom birtokosának.

> CSÖKKENŐ BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG // A mezőgazdasági és vadon élő fajták sokszínűsége adja az új fajták nemesítésének alapját. Ha sérül az ehhez a változatossághoz való hozzáférés, akkor kevesebb lesz az újítás. A kevesebb újítás kevesebb új fajtához vezet, amely csökkenti a mezőgazdasági biodiverzitást és a fogyasztók számára elérhető választékot.

a betegségekhez vagy a változó környezeti feltételekhez (pl. az éghajlatváltozáshoz). Ezért a mezőgazdasági biodiverzitás magas szintje nélkülözhetetlen élelmezésünk biztonságához.

a gazdálkodóknak akár 35 ezer dolláros díjat is ki kellett fizetniük peren kívül a Monsanto-nak, hogy elkerülhessék a bírósági eljárást. Emellett a gazdáknak hozzá kellett járulniuk, hogy a Monsanto egymást követő években szántóföldi mintákat vehessen, s titoktartási nyilatkozatokat kellett aláírniuk. Azoknak a gazdáknak pedig, akik úgy döntöttek, hogy nem hagyják magukat és megvédik igazukat a bíróságon, hosszú és költséges eljárásokkal kellett szembesülniük. Nemcsak gazdákat, hanem nemesítőket és akár zöldséget forgalmazó vállalkozásokat is be lehet perelni.

KIK ELLENZIK A VETŐMAGOK SZABADALMI OLTALMÁT?

Szinte mindenki ellene van, hogy vetőmagokra szabadalmat lehessen szerezni. Az elmúlt néhány évben sok érintett kapcsolódott be az állatokra és növényekre bejegyzett szabadalmak elleni küzdelembe. Az ilyen szabadalmakat csak az a néhány agrokémiai és gyógyszeripari nagyvállalat támogatja, amelyek hasznot húznak belőlük.

ELLENZŐK

PÉLDÁK

Gazdák szervezetei

A gazdák szervezetei világszerte aláírták a haszonnövényekre és -állatokra bejegyzett szabadalmak elleni világméretű keresetét.⁷

Nemesítő szervezetek

A vezető növénynemesítők, feldolgozók, kereskedők és termelők európai koalíciója leszögezte, hogy az egyre növekvő számú, egyes jellemzőkkel és nemesítési eljárásokkal összefüggő szabadalom vissza fogja fogni a növénynemesítésben az innovációt, a vetőmagágazat további konszolidálódását, és csökkenti majd a gazdálkodók, a kereskedők, az élelmiszeripar, a kiskereskedelem és a fogyasztók választási szabadságát.⁸
Az Ökológiai Növénytermesztés Európai Konzorciumának (European Consortium for Organic Plant Breeding (ECO-PB)) tagjai leszögezték, hogy tartózkodni kell az élőlények, anyagcseretermékek, génszekvenciájuk vagy a nemesítési eljárások bármilyen szabadalmaztatásától.⁹
Az Európai Vetőmag Szövetség (European Seed Association (ESA)) kijelentette, hogy amennyiben a lényegükben biológiai eredetű eljárásból származó növényekre szabadalmakat engedélyeznek, akkor az a lényegükben biológiai eljárások mentességét értelmetlenné teszi.¹⁰

Civil szervezetek

A „No Patents on Seeds” elnevezésű, vetőmagok szabadalmaztatása elleni koalíció keretében sok európai civil szervezet ellenzi az ilyen szabadalmakat. A „No Patents on Seeds”-et több mint 300 civil és gazdaszervezet támogatja világszerte.¹¹

Fejlődő országok

Sok fejlődő ország a WTO TRIPS egyezménye keretében már eddig is igyekezett az élőlények szabadalmaztathatóságát megelőzni.

Európai kormányok

A német Szövetségi Gyűlés (Bundestag) „A hagyományosan nemesített haszonállatok és növények szabadalmának tilalma” című határozatában felszólítja a szövetségi kormányt, hogy EU-s szinten lépjen fel a növények és állatok szabadalmaztathatósága ellen.¹²

Civil társadalom

2 millió ember írta alá az AVAAZ petícióját, melyben az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsához folyamodik, hogy világos és hatékony szabályokat vezessen be a fogyasztók és gazdálkodók védelmében, és ne jegyezzen be vállalati szabadalmakat növényekre vagy hagyományos nemesítési eljárásokra.¹³

A SYNGENTA PAPRIKASZABADALMA

2008. május 8-án az Európai Szabadalmi Hivatal bejegyzett egy szabadalmat rovarrezisztens paprikafajtákra.

A szabadalmi kérelmet a Syngenta, a világ legnagyobb rovarirtószert-gyártója nyújtotta be. Az ellenállóképesség egy vadon élő jamaikai paprikafajtától ered, melyet hagyományos nemesítési eljárásokkal kereszteztek árupaprika-fajtákkal.

A „TALÁLMÁNY” ÁLTAL ÉRINTETT KÖR

2008. április 4-én a Syngenta szabadalmi kérelmet nyújtott be rovarrezisztens paprikafajtákra az Európai Szabadalmi Hivatalhoz. Öt évvel később, miután a Syngentának többször is módosítania kellett az állításait, megkapta a szabadalmi oltalmat (EP 2 140 023 B1). Minden, a Capsicum annum fajba tartozó paprikanövény (többek között az édes és chili paprikák), melyek részben ellenállnak az üvegházi molytetűnek vagy más néven liszteskének (Bemisia), a szabadalom hatálya alá tartoznak. Az oltalom kiterjed a növények magjára és termésére, valamint e növények, magok és termések termesztésére.

A PAPRIKA, KÁRTEVŐI ÉS AZ ELLENÜK VALÓ VÉDEKEZÉS

A paprika a csucsorfélek (burgonyafélék) családjába tartozik. Ide sorolódnak az édes, a chili és a jalapeño paprikák, melyeket zöldségként vagy fűszerként fogyasztanak. A különböző paprikafajták kereskedelmi összértéke hozzávetőlegesen 500 millió dollárt tesz ki évente. A növények azonban számos rovarkártevőre érzékenyek, melyek bennük jelentős károkat, és ennek következtében a kereskedelemben veszteségeket okoznak. A paprika legveszélyesebb kártevői közé a tripszek és kisebb mértékben az üvegházi molytetvek tartoznak, melyek a növénybe kapaszkodva kiszívják nedveiket. Növényi vírusok vektoraként is szerepet játszhatnak, tovább károsítva ezzel a növényeket. A rovarkártétel csökkentésére biológiai vagy vegyszeres védekezést lehet alkalmazni. Ez azonban költséges, időigényes és – a vegyszeres védekezés esetén – környezetkárosító lehet. Így az ezeket a haszonnövényeket termeszto gazdák örömmel fogadják az ellenálló fajtákat.

AMIT A SYNGENTA CSINÁLT

A Syngenta e rovarrezisztenciát molekulárisan segített nemesítéssel (SMART breeding) érte el. Ez egy hagyományos keresztezési eljárás, mely olyan technikai módszerekkel támogatott keresztezésen és szelekción alapszik, melyek segítségével a kívánt tulajdonságok – jelen esetben a rovarrezisztencia – azonosíthatóak és specifikusan átvihetők az utódokba. A géntechnológiával szemben ilyenkor idegen géneket nem illesztnek a DNS-be, azaz a kívánt tulajdonságoknak már eleve meg kell lenniük a növényekben, hogy nemesítésre ki lehessen azokat választani. A paprikaszabadalom esetében a rovarrezisztenciát egy jamaikai eredetű, vadon élő paprika fajtában találták meg. Tehát nem a Syngenta találta fel a rezisztenciát, hanem csupán átvitte egy vadon élő növényből egy árunövénybe.

A Syngenta szabadalmaztatott növényei most részben ellenállnak az üvegházi molytetveknek és/vagy a tripszeknek. Mindenesetre az engedélyezési folyamat során a Syngentának ki kellett vennie szabadalmi kérelméből a tripszrezisztenciát, mivel a szakirodalomban¹⁵ azt már leírták. Ezért az újszerűség nem állt fenn és a szabadalmat nem lehetett bejegyezni.

Jamaikai vad paprika

no patents on seed

Tiltakozás az élővilág szabadalmaztathatósága ellen az Európai Szabadalmi Hivatal előtt

MIÉRT GÁTOLJA EZ A SZABADALOM AZ INNOVÁCIÓT?

Bárkinek, aki üvegházi molytetűre rezisztens paprikát akar nemesíteni, engedélyt kell kérnie a Syngentától. De még ha valaki tripszrezisztens paprikafajtát akar nemesíteni, és ehhez a vadon élő jamaikai paprikát akarja használni, akkor is kockáztatja, hogy megsérti a Syngenta szabadalmát, ha az előállított növények az üvegházi molytetűvel szemben is ellenállóak lesznek. Másszóval a vadon élő paprika, vagy más, hasonló ellenállóképességgel rendelkező növények használata a nemesítésben a szabadalom megsértésének veszélyével jár. Azaz a Syngenta paprikaszabadalma hátráltatja a növénynemesítés fejlődését és innovációját.

MIÉRT KELL EZT A SZABADALMAT VISSZAVONNI?

Miért gondoljuk úgy, hogy ezt a szabadalmat a hatályos szabályok alapján vissza kell vonni?

> A Syngenta szabadalma olyan rezisztenciára vonatkozik, amely egy természetes növényből ered, tehát ez felfedezése, és nem feltalálása valaminek.

> Amit a Syngenta a paprikaszabadalom keretében tett, az az, hogy nemesített egy új fajtát. A növényfajták azonban nem szabadalmaztathatók az európai szabadalmi jog alapján.

> A Syngenta paprikája lényegében biológiai eljárások (hagyományos nemesítési módszerek) eredménye, melyek nem szabadalmaztathatók az ESZE 53. b) cikkelye szerint. Ezért az ilyen eljárásokból származó termékek sem lehetnek szabadalmaztathatók, máskülönben a lényegükben biológiai eljárások szabadalmaztatásának tiltása értelmetlenné válik, hiszen könnyen megkerülhetővé lesz az ilyen eljárásokból származó termékek szabadalmaztatásával.

> A Syngenta paprikájának rezisztenciája a Jamaikában vadon élő paprikában természetesen meglévő ellenállóképesség kereskedelmi célú továbbfejlesztésén alapul. Azaz a Syngenta egy vadnövény-tulajdonságot hozott forgalomba anélkül, hogy ennek hasznát megosztotta volna a származási országgal. Ezt általában biológiai kalózkodásnak hívják.

BIOLÓGIAI KALÓZKODÁS //

A biológiai kalózkodás fogalma a természeti erőforrások (mint amilyenek például a növényi anyagok) és/vagy a hozzájuk kapcsolódó hagyományos tudás megszerzésére és kereskedelmi felhasználására utal. Biológiai kalózkodás esetén egy technológiailag fejlett ország vagy szervezet nem nyújt tisztes ellentételezést azoknak az országoknak vagy őslakosoknak, akiknek a területén ezen

erőforrások eredetileg megtalálhatóak voltak, és akik nemzedékeken keresztül adták át az említett tudást.

A biológiai kalózkodásnak két formáját különböztethetjük meg. Az egyik a genetikai erőforrásokhoz és/vagy a hagyományos tudáshoz való illegális hozzáférést jelenti. Ezerint nem történt sem előzetes tájékoztatás alapuló jóváhagyás, sem haszonmegosztás.

A biológiai kalózkodás másik formája a szabadalmi joggal való visszaélés. Ez azt jelenti, hogy olyasmit szabadalmaztatnak, ami nem új, ami már korábban is létezett és ismert volt. Ez lehet egy növény vagy valamely hagyományos tudás jellegzetes alkalmazása.

KÖVETELÉSÜNK: AZ ÉLET NEM SZABADALMAZATHATÓ!

Ember, állat, növény és mikroorganizmusok nem kerülhetnek szabadalmi oltalom alá.

JOGVEDELT

A TELJES TILTÁS IRÁNYÁBA TETT ELSŐ LÉPÉSKÉNT KÖVETELJÜK, HOGY:

- > az ESZH vonja vissza a Syngenta paprikaszabadalmát!
- > a Kibővített Fellebbviteli Bizottság a függőben lévő G2/12-es és G2/13-as döntések alapján utasítson vissza minden szabadalmi igényt hagyományosan nemesített növényekre!
- > az ESZH Igazgatótanácsa módosítsa az ESZH szabadalom-kiadásának rendjét, olyan módon, hogy hagyományosan nemesített növényekre többé ne adhassanak ki szabadalmakat!

ELLENVETÉS

AMIT TESZÜNK:

- > Ennek a beszámolóknak a kiadói, valamint Európa-szerte sok másik szervezet emelt kifogást az ESZH-nál eme paprikaszabadalom ellen.
- > A „No Patents on Seeds” koalíció az ESZH Igazgatótanácsánál azért lobbizik, hogy változtassa meg az ESZH szabadalom-kiadási rendjét úgy, hogy a hagyományosan nemesített növények szabadalmaztatását kizárja.

AMIT TE TEHETSZ:

- > Terjeszd ezt a kiadványt, és hívd fel a figyelmet a vetőmagok szabadalmaztatásának problémáira!
- > Kérd a kormányodat, parlamentedet és politikusaidat, hogy emeljenek szót a vetőmagvak szabadalmaztatása ellen!
- > Tudakold meg a szupermarketekben, hogy a zöldségek szabadalmaztatott fajták-e!
- > Támogasd a helyi gazdákat!
- > Támogasd a „No Patents on Seeds” szervezetet, annak tagjait!

¹ Az UPOV Egyezményt 1961-ben Párizsban fogadták el, 1968-ban lépett életbe. Utoljára 1991-ben módosították. Az UPOV Egyezmény hatására jött létre 1961-ben az Új Növényfajták Oltalmának Nemzetközi Uniója (UPOV). Az UPOV egy kormányközi szervezet, melynek székhelye Genfben van. Célja, hogy az új növényfajtákat védelemben részesítse. Napjainkig a szervezetnek 71 állam a tagja. Az új tagok vállalják, hogy a konvenció 1991-es határozatának megfelelő jogszabályokat vezetnek be az új növényfajták védelmében.

² A gazdajogok meghatározását az élelmezési és mezőgazdasági célú növényi genetikai erőforrások felhasználásáról szóló nemzetközi szerződés (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture; ITPGRFA) tartalmazza.

³ 2012-ben öt hagyományos növény kapott szabadalmi oltalmat. 2013 első nyolc hónapjában legalább tíz szabadalmat adtak ki. Komoly tiltakozásokat követően az ESZH elnöke csak 2013 szeptemberében döntött úgy, hogy leállítja a további szabadalmak kiadását, amíg a brokkolít és a paradicsomot érintő függőben lévő döntéseket meg nem hozza a kibővített fellebbviteli tanács.

⁴ Az ESZH-ről további tudnivalók itt találhatóak: www.epo.org/about-us/organisation.html.

⁵ Ehhez az adathoz a Pinto adatbázisból lehet hozzájutni. A Pinto a Patent [Szabadalom] Information and Transparency [Átláthatóság] Online kifejezésből ered, és azért hozták létre, hogy a növényfajták szabadalmi státusza nyilvánosan hozzáférhető legyen. <http://pinto.azurewebsites.net>

⁶ Richter, T. (2012). Strukturen und Entwicklung des Schweizer und internationalen Marktes für Saatgut am Beispiel ausgewählter Gemüsesorten. [A svájci és nemzetközi vetőmagpiac felépítése és fejlődése néhány kiválasztott zöldségféle példáján keresztül] Bio Plus AG, Seon: www.evb.ch/cm_data/Saatgutmarkt_Juni_2012.pdf

⁷ www.alt.no-patents-on-seeds.org/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=27

⁸ www.eco-pb.org/fileadmin/ecopb/documents/ecopb_PositionPaperOrganic-PlantBreeding.pdf

⁹ Az Európai Vetőmag Szövetség (European Seed Association (ESA)) (2012) írásos nyilatkozata a G2/12-es ügyben: www.euroseeds.org/publications/positionpapers/intellectual-property/esa_12.0823/

¹⁰ Az Európai Vetőmag Szövetség (European Seed Association (ESA)) (2012) írásos nyilatkozata a G2/12-es ügyben: www.euroseeds.org/publications/positionpapers/intellectual-property/esa_12.0823/

¹¹ www.no-patents-on-seeds.org

¹² www.no-patents-on-seeds.org/sites/default/files/news/bundestag_de.pdf

¹³ Avaaz (2013). Monsanto vs. Mother Earth. [A Monsanto a Földanya ellen] https://secure.avaaz.org/en/monsanto_vs_mother_earth_loc

¹⁴ Innentől a rovarrezisztens növények szabadalmát „paprikaszabadalomként” említjük. A szabadalom teljes szövege itt található: www.ip-watch.org/weblog/

¹⁵ Maris és mtsai. (2003). Thrips resistance in pepper and its consequences for the acquisition and inoculation of tomato spotted wilt virus by the western flower thrips. [A paprika tripsz rezisztenciája és annak hatásai a nyugati virágtipsz parazitsom foltos hervadás vírussal való fertőződésére és annak terjesztésére] *Phytopathology*, vol. 93, p. 96 –101.

NO-PATENTS-ON-SEEDS // A „No Patent on Seeds” koalíciót a Berne Declaration, a Greenpeace, a Misereor, a No Patents on Life, a Swissaid és a Norvég Fejlesztési Alap kezdeményezte, és a szabadalmi jog világos szabályozásáért kampányol annak érdekében, hogy a növények, az állatok, a genetikai anyag, az állat- és növénynevelési eljárások, valamint az így előállított élelmiszerek szabadalmaztathatósága megszűnjön. A kezdeményezést 300 civil és gazdaszervezet támogatja világszerte.

www.no-patents-on-seeds.org

BERNE DECLARATION // A Berne Declaration (BD) egy svájci civil szervezet, melynek célja, hogy ne csak a szegénység következményei, hanem annak okai ellen is küzdjön. Emberi jogi csoportok, környezetvédelmi és fejlesztési szervezetek világméretű hálózatának részeként a BD 1968 óta pártolja az igazságosabb, fenntarthatóbb és demokratikusabb észak-déli kapcsolatokat. Független szervezet, melyet javarészt 24 000 tagja és támogatója finanszíroz.

www.evb.ch

SWISSAID // Svájc egyik vezető segélyszervezete a SWISSAID, melyet 1948-ban alapítottak. A Swissaid kilenc ország fejlesztési projektjeiben vesz részt, befolyásolja a svájci fejlődést érintő irányelvek kialakítását valamint tájékoztatja az embereket a szegénység és az elmaradottság okairól. A Swissaid-nek világszerte 137 munkatársa van, közülük 31-en dolgoznak Svájcban.

www.swissaid.ch

BIONEXT // A Bionext egy holland szervezet, mely a fenntartható, ökológiai gazdálkodás és a bioélelmiszerek támogatására alakult. A holland ökológiai ágazat közös érdekeit képviseli nemzeti és európai szinten. A szervezet a holland ökológiai gazdálkodók, termelők (köztük ökológiai vetőmaggyártó vállalatok), kereskedők és bioboltok szövetségének tevékenykedik. Egyik alaptervekenységeként az ökológiai gazdálkodással és bioélelmiszerekkel kapcsolatos szabályozási ügyekben képviselői feladatokat lát el.

www.bionext.nl

